

VYBRANÉ OTÁZKY INOVÁCIÍ V EURÓPE SELECTED ISSUES OF INNOVATION IN EUROPE

JANA MARASOVÁ^a, KATARÍNA ORSÁGOVÁ^a

jana.marasova@umb.sk, katarina.orsagova@umb.sk

^aMatej Bel University, Faculty of Economics, Department of Economics, Tajovského 10, Banská Bystrica, Slovak Republic

Abstract

The aim of the paper is analysis of selected aspects affecting competitiveness of Europe in the area of innovation and its comparison with other countries. Accomplishment of this aim stems from two crucial sources of innovation – entrepreneurial spirit and innovation policy. Theoretical background is based on the concept of entrepreneurial discovery. The main focus of European innovation policy is on the issues of coordination with national policies of individual states. The last part of the paper is aimed at comparison of level of innovation in EU with several selected countries – innovation leaders, based on evaluation indices. Summary consists of possible solutions that might lead to increase of innovation competitiveness of Europe.

Key words

Innovation, entrepreneurial spirit, innovation policy, indicators

JEL klasifikácia

O30, O38

1. Úvod

V mnohých správach Európskej komisie i ďalších európskych inštitúcií sa už niekoľko rokov konštatuje, že hoci dochádza k určitým zlepšeniam, zaostávanie Európy v inováciách vo vzťahu k iným svetovým regiónom pretrváva. Úroveň európskych investícií do vedy, výskumu a na podporu inovačných projektov je dlhodobo nedostatočná, a odporúčania, ktoré v tomto smere formulujú rôzni aktéri, sú príliš všeobecné: je potrebné podporiť malé a stredné inovačné podniky, rozvíjať PP partnerstvá, zabezpečiť vyššiu flexibilitu pri realizácii výskumných projektov, podporovať normalizáciu európskych produktov (MEMO 2008, 2010), zrýchliť procesy (Inovácie v Únii – Správa 2010 – 2014) a i. Takéto odporúčacie opatrenia sa len ťažko dajú pretransformovať na efektívne praktické aplikácie, preto na jednej strane spochybňujú európsku inovačnú politiku a na druhej strane demotivujú jednotlivcov a skupiny zainteresovaných v reálnych inovačných procesoch: pracovníkov výskumných centier, investorov a samotné podniky. Navyše, už dlhobojšie sa na viacerých fórach ozývajú hlasy, že Európa akoby skostnatela vo svojich pravidlách, vyhláškach a predpisoch, ktoré nechávajú veľmi malý priestor spontánnemu dianiu, typickému pre tvorivosť, a ktoré sú zdrojom frustrácie nielen pre európskych ekonomických hráčov, ale aj pre ich potenciálnych zahraničných partnerov.

Cieľom nášho príspevku je analýza vybraných aspektov ovplyvňujúcich konkurencieschopnosť Európy v oblasti inovácií a jej následná komparácia s inými krajinami.

Pri napĺňaní uvedeného cieľa sa opierame o teóriu podnikateľského objavovania a na hodnotenie úrovne inovácií využívame hodnotiace ukazovatele - indexy *SII* a *GII*.

2. Teoretický rámec inovácií

Existujúce teórie inovácií vo všeobecnosti zdôrazňujú dva kľúčové zdroje inovačného procesu, ktorými sú podnikateľský duch a podnikateľský čin na jednej strane a inovačná politika štátu, resp. integračného celku na druhej strane, pričom interakcie medzi nimi sú viac-menej automatické. Inovačné politiky na národnej či európskej úrovni môžu významným spôsobom podporiť rozvoj inovačného podnikania, ale rovnako ho môžu aj spomaliť.

Ako to vyplýva z Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 1287/2013 ustanovujúce program COSME 2014 – 2020, jednou zo súčasných výziev, ktorej sa musí čeliť, je nedostatočná úroveň podnikateľského ducha a podnikania v EÚ (čl. 22). Európskych občanov, ktorí by chceli podnikáť, je okolo 45 %, kým napr. v USA je to o 10 % viac a v Číne až takmer o 30 % viac. Aj iné oficiálne dokumenty potvrdzujú, že potenciál Európy je z hľadiska vzniku najmä malých a stredných podnikov nevyužitý, čo je bezpochyby nepriaznivé pre inovácie v tomto regióne. V jednom z nich (CE, 2014) sa dokonca uvádza, že len 38 % Európanov by si chcelo založiť podnik a z toho len okolo 10 % tak skutočne urobí.

Všetky ekonomické školy a teórie zdôrazňujú význam podnikania a jedinečného postavenia podnikateľa v trhovej ekonomike, ktorý je kľúčovým faktorom invencie a tvorby. Domnievame sa, že spomedzi nich *teória podnikateľského objavovania* I. Kirznera (1998), ktorú rozvinula rakúska škola, najlepšie vysvetľuje podstatu podnikateľskej inovačnej schopnosti. Podľa jej autora, akt objavenia nespočíva len v možnosti využiť príležitosť a dosiahnuť zisk. Jeho základom je predpoklad nepoznaných príležitostí, ktoré existujú, príp. aj existovali v minulosti, ale ktoré až doteraz neboli spozorované ani objavené. V tomto zmysle uvedená teória prikladá kľúčový význam individuálnemu výberu, resp. rozhodnutiu, v interakcii s ďalšími dotknutými subjektmi. História ekonomického života mnohými príkladmi potvrdzuje, akú váhu má takéto individuálne rozhodnutie v trhovom hospodárstve. Stáva sa zdrojom skutočného pokroku, vynálezov vedúcich k inováciám a následne k všeobecnému rozvoju. Samozrejme za podmienky, že podnikateľ, resp. budúci podnikateľ, je schopný odhaliť, čo doteraz trh dostatočne neoceníl, a následne svoj objav pretransformovať na inováciu, ktorá vyústi do ponuky nového produktu či služby.

Podľa *teórie podnikateľského objavovania*, v dynamickom konkurenčnom prostredí sú informácie rozptýlené a čakajú, kým ich objavia, identifikujú a získajú tí, ktorí dokážu spozorovať a vidieť viac ako iní (Horehárová, 2012). Nepredvídateľné a dômyselné podnikateľské správanie, spočívajúce na takých prvkoch ako intuícia, odvaha, predtucha či impulzivnosť, tvorí skutočný základ trhovej ekonomiky a je motorom jej rozvoja. Z tohto pohľadu je relatívne ťažké akceptovať, že by inovačný proces spočívajúci na určitom objave, novej myšlienke a vynáleze, a na následnom nájdení finančných zdrojov, dokázala zabezpečiť akákoľvek centralizovaná politika. Inovácie v podnikateľskom prostredí sa zďaleka neredukujú len na výskum. Predstavujú komplikovaný a komplexný proces, na začiatku v mnohých prípadoch spontánny, ale od určitého okamihu determinovaný úrovňou disponibilných zdrojov, poznatkov, sociálneho kapitálu a ďalších faktorov.

Potenciál invencie a tvorby, schopnosť odhaliť, čo je ukryté, sú podľa *teórie podnikateľského správania* podstatné pre podnikanie. V súvislosti s tým však táto teória zdôrazňuje dôležitosť morálneho správania podnikateľa. Celkom prirodzene predpokladá, že podnikateľ rešpektuje platné zákony, že právo sa aplikuje na trh ako na celok a že nečestné

praktiky sa skôr či neskôr eliminujú. Zdá sa nám, že viaceré súčasné ekonomické myšlienkové prúdy kladú dôraz na kreativnosť a vedomosti podnikateľa ako nevyhnutné pre jeho činnosť a pokrok v inováciách, ale už menej na imperatív morálneho prístupu k podnikaniu. Pritom práve tento prístup je kľúčový pre dlhodobý rozvoj trhovej ekonomiky pomocou nepretržitého inovačného procesu.

Inovačné politiky

Zatiaľ čo podnikateľský objav (invenčia) je viac-menej spontánnym aktom, o jeho realizácii prostredníctvom inovácií to už neplatí. Veľkú úlohu tu zohrávajú tak hospodárske politiky jednotlivých štátov ako aj európske politiky. Otázkou však zostáva, ako by tieto politiky mohli efektívne prispieť k podnikateľským objavom a k ich rýchlej transformácii na inovácie. Viacerí autori (Lachman, 2008; Balog, 2013) sa domnievajú, že Európa nie je na tom až tak zle, pokiaľ ide o počet vynálezov a žiadostí o patenty, ale že má seriózne problémy premeniť ich na inovácie a následne inovatívne produkty komerčne realizovať.

Aby sa daná situácia zmenila, v rámci Stratégie Európa 2020 vznikla iniciatíva *Inovácie v Únii*. Podľa slov komisárov M. Geoghegan-Quinna et A. Tajani (Eurosfair, 2011), inovovať je urgentnou potrebou európskych ekonomík, ak tieto ekonomiky nechcú plytvať nápadmi a talentmi, ktoré sa v nich rodia. Iniciatíva *Inovácie v Únii* je postavená na desiatich kľúčových prvkoch, ktoré by mali prispieť k transformácii nových nápadov na pracovné miesta a k spoločenskému pokroku, a to za predpokladu splnenia dvoch nasledovných podmienok (Gouardères, 2016):

- odstránenie takých prekážok ako vysoké náklady na patenty, pomalý proces normalizácie a nedostatok zručností a schopností, od ktorých závisí premena nápadov na inovatívne výrobky a služby a ich následná komercializácia;
- revolučná zmena spôsobu spolupráce verejného a súkromného sektoru prostredníctvom partnerstiev medzi európskymi inštitúciami, národnými a regionálnymi orgánmi a podnikmi.

Za jednu z najvážnejších príčin pretrvávajúcich problémov možno pokladať divergenciu medzi národnými inovačnými politikami jednotlivých krajín a európskou politikou, ktorá môže byť účinná len vtedy, ak má ich podporu: „Táto situácia vyžaduje rýchly a koordinovaný postup vlád,“ tvrdí Martin (2009, s. 33). Hoci toto tvrdenie bolo vyslovené v kontexte poslednej ekonomickej krízy, zostáva platné pre pretrvávajúcu „krízu“ inovácií v európskom regióne. Je preto namieste otázka, prečo je také ťažké vytvoriť a realizovať koordinovanú politiku členských štátov. Odpoveď vidíme v troch nasledovných prekážkach:

- heterogénnosť európskych krajín,
- problém osobnej zodpovednosti v tvorbe a aplikácii inovačnej politiky,
- nedostatočná spolupráca medzi verejným a súkromným sektorom.

Prvá z uvedených prekážok je dlhodobo zjavná. Hoci od vstupu krajín strednej a východnej Európy do EÚ ubehlo takmer štvrtstoročie, ich ekonomická úroveň je naďalej výrazne nižšia ako úroveň tzv. „starej“ Európy. Zdá sa, že v tomto regióne sú stále urgentnejšie problémy, ktoré sa musia riešiť, namiesto toho, aby sa prioritou stali inovácie. V tejto súvislosti je potrebné poukázať aj na nedostatočnú úroveň legislatívy niektorých krajín, ktorá umožňuje zneužívanie verejných i súkromných zdrojov určených na inovácie, zabraňuje dovolať sa práva či potrestať prejavy korupčného správania. Dané fenomény sú priamo spojené na jednej strane s neistou autoritou štátu, a na druhej strane s nemorálnym správaním jednotlivcov.

Problém osobnej zodpovednosti, ktorý sme evokovali v súvislosti s podnikaním, sa stáva ešte vážnejší, ak sa týka aktérov inovačnej politiky. Sú známe viaceré prípady prideľovania a využívania verejných zdrojov, kde osobný záujem zvíťazil nad verejným a kde konečné rozhodnutie zďaleka negarantovalo maximálny spoločenský úžitok. Už niekoľko rokov sa na danú skutočnosť snažia reagovať európski úradníci i predstavitelia dotknutých krajín sprísnenými kontrolami efektívnosti využívania verejných prostriedkov, najmä z európskych zdrojov. Kontrolný systém však nadobudol pre užívateľov skôr podobu náročnej administratívnej kalvárie ako účinného prostriedku detekcie skutočne zneužívaných peňazí. V konečnom dôsledku sú preto jedinou zárukou čestného správania tých, ktorí rozhodujú o verejných zdrojoch i tých, ktorým sú určené, vlastné svedomie a zodpovednosť.

Čo sa týka tretej vyššie uvedenej prekážky tvorby a realizácie koordinovanej účinnej inovačnej politiky – problematickej spolupráce verejného a súkromného sektora, jej prejavy nájdeme takmer všade v Európe. Tieto problémy sú však predsa len výraznejšie v tzv. nových členských krajinách, v ktorých podniky stále fungujú relatívne izolovane vo vzťahu k verejnému sektoru, málo medzi sebou kooperujú a kde podnikateľské klastre sú skôr zriedkavé. Pretrvávajúca nedostatočná spolupráca medzi verejnými vysokými školami a podnikateľským prostredím je notoricky známym príkladom uvedenej skutočnosti. Tam kde takáto spolupráca existuje, je viac formálna ako živá a inovatívna.

3. Komparácia ukazovateľov úrovne inovácií

Európske krajiny pociťujú od určitého času potrebu porovnávať ich vzájomnú inovačnú schopnosť prostredníctvom rôznych analytických nástrojov a hodnotiacich tabuliek, čo vedie na jednej strane k ich klasifikácii v tomto smere, a na druhej strane im to umožňuje identifikovať a skúmať ich slabé a silné stránky v oblasti inovácií. Takáto komparácia je užitočná z viacerých hľadísk za podmienky, že sa berú do úvahy existujúce obmedzenia, resp. nedokonalosti zvolených ukazovateľov. Medzi najvyužívanejšie komparatívne indexy patria súhrnný inovačný index *SII* a globálny inovačný index *GII*.

SII meria inovačnú výkonnosť krajiny na základe váženého priemeru 27 indikátorov zoskupených do štyroch kategórií (do roku 2017 to boli len tri kategórie a 25 indikátorov) – *podmienky pre inovácie, investície do výskumu a rozvoja, inovatívne aktivity a dopady inovácií*. Každá kategória obsahuje viaceré dimenzie inovácií, ktoré vyjadrujú jednotlivé indikátory. Napriek tomu, že metodika kalkulácie *SII* je jasne zadefinovaná a že potrebné údaje k jeho výpočtu je možné nájsť vo viacerých spoľahlivých databázach (Eurostat, Svetová banka, OECD), niektorí autori sú voči nemu kritickí. Podľa Schibany a Streicher (2008) sú jednotlivé indikátory veľmi rozdielne, vypovedajú skôr o štrukturálnej podstate ekonomiky ako celku, a vyvolávajú otázky po zmysle ich spojenia a spracovania do jedného indexu. Viaceré nedostatky *SII* ako napríklad uplatňovanie jednoduchého pravidla, že čím je hodnota indikátora vyššia, tým celkový index dosahuje lepšie hodnoty, čo bolo pri niektorých údajoch týkajúcich sa najmä nákladov skutočne diskutabilné, sa časom odstránili, niektoré však pretrvávajú.

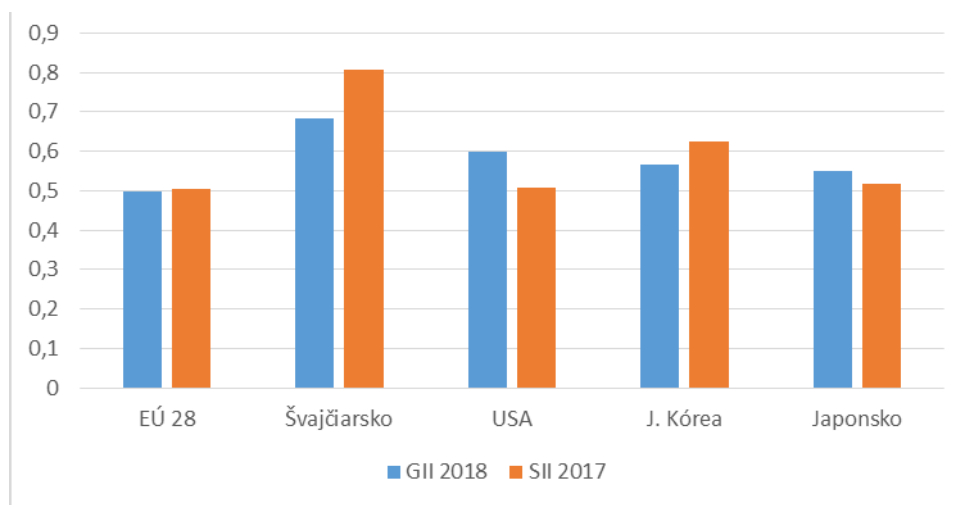
Preto je pre porovnanie inovačnej úrovne krajín vhodné využiť aj druhý ukazovateľ a to globálny inovačný index *GII*. Na rozdiel od *SII* obsahuje väčšie množstvo indikátorov, pričom sa vypočíta ako jednoduchý priemer dvoch sub-indexov a to *Innovation Input sub-index (IISI)* a *Innovation output sub-index (IOSI)*. Prvý je postavený na údajoch z 5 pilierov, ktoré zahŕňajú aktivity vedúce k inováciám ako sú *inštitúcie, ľudský kapitál a výskum, infraštruktúra, sofistikovanosť trhu a sofistikovanosť podniku*. Druhý vypovedá o inovačných

výstupoch na základe dvoch pilierov: *poznatky a technológie*, a *kreatívne výstupy*. Každý z uvedených 7 pilierov je rozdelený na tri podskupiny pričom tieto pozostávajú celkovo z 80 rozličných indikátorov.

Podľa hodnotiacej správy *Inovácie v Únii* (European Innovation Scoreboard 2018) sa inovačná výkonnosť EÚ zlepšuje, a vo väčšine krajín došlo v tomto smere za posledné roky k pozitívnemu vývoju, ale v správe sa zároveň na viacerých miestach zdôrazňuje skutočnosť, že je potrebné ďalšie úsilie na to, aby celková konkurencieschopnosť tohto regiónu mohla byť garantovaná. V priemere sa daná výkonnosť EÚ zvýšila o 5,8 % oproti roku 2010, pričom zaznamenala progres v 18 členských štátoch na čele s Litvou, a znížila sa v 10 štátoch.

Pokiaľ ide o porovnanie inovačnej úrovne EÚ 28 s inými štátmi, na tento cieľ sme zvolili 4 vyspelé ekonomiky, ktoré sú zároveň lídrami v inováciách: USA, Japonsko, Južná Kórea a Švajčiarsko. Komparáciu uskutočňujeme pomocou vyššie charakterizovaných indikátorov *SII* a *GII*. Obrázok 1 ukazuje, že napriek určitým rozdielom v metodike výpočtu ako aj v počte indikátorov, na základe ktorých sú indexy kalkulované, prvenstvo švajčiarskej ekonomiky je v tejto oblasti evidentné. V ďalšom poradí sú rozdiely menej významné, ale EÚ je na poslednom mieste z hľadiska oboch inovačných indexov, hoci podľa *GII* je v tesnom poradí za USA.

Graf 1 Úroveň inovácií – rok 2017

* Pre túto grafickú interpretáciu sú údaje *GII* vyjadrené v stotínach pôvodných hodnôt.

Zdroj: autorky podľa údajov Innovation Union Scoreboard 2018 a Global Innovation Index 2018.

Je vždy zaujímavé a aj žiaduce pozorovať ekonomické či sociálne ukazovatele v ich časovom vývoji. Ešte potrebnéjšie sa to ukazuje v inovačnom procese, kde obdobie medzi invenciou nového produktu či služby a ich realizáciou na trhu môže byť veľmi dlhé. Tabuľka 1 ilustruje vývoj 11 indikátorov súhrnného inovačného indexu *SII* v rokoch 2010 – 2017, ktoré sú disponibilné pre všetky krajiny EÚ ako aj pre štyri krajiny, s ktorými EÚ porovnáваме.

Pozorujúc uvedené údaje je možné konštatovať, že za posledných 7 rokov bol vývoj viacerých hodnotených indikátorov v EÚ 28 pozitívny, dokonca lepší ako v porovnávaných krajinách. Najvýraznejšie je to v prípade percentuálneho nárastu absolventov doktorandského štúdia voči všetkým štyrom krajinám, v náraste absolventov VŠ (okrem Švajčiarska), v počte medzinárodných publikácií i v počte najcitovanejších publikácií. Aj výdavky na vedu

a výskum v súkromnom sektore zaznamenali v sledovanom období v európskom regióne oveľa lepší vývoj ako v USA či Japonsku a porovnateľný s Južnou Kóreou a so Švajčiarskom. Napriek tomu, ako to ukazuje aj obrázok 1 podľa posledných hodnôt *SII* a *GII*, je zaostávanie Európy v inováciách v rámci piatich skúmaných ekonomikách zrejmé. Zdá sa, že jej slabosťou nie sú len dlhodobo nedostatočné výdavky verejného sektoru na vedu a výskum, či nízke množstvo žiadostí o patenty, ale aj, resp. predovšetkým kvalita profilu absolventov 2. a 3. stupňa štúdia z hľadiska ich zamerania a profesionálnych ambícií, ktoré sa málo pretavujú do podnikateľských projektov. Preto možno s určitosťou povedať, že plánovanie počtu nárastu vysokoškolských študentov v EÚ negarantuje rozvoj vedy a výskumu v Európe a už vôbec nie transformáciu vedeckovýskumných poznatkov do inovačných procesov.

Určité východisko z pretrvávajúcich ťažkostí predstavuje doterajší priaznivý vývoj *Regionálnych inovačných stratégií (SRI)*, projekty ktoré vypracovávajú a realizujú krajské samosprávy členských krajín EÚ a ktoré sú podporované *Európskym fondom regionálneho rozvoja*. Už prvé skúsenosti ukázali, že *SRI* sú schopné v oblasti inovácií zmobilizovať početných aktérov tak z verejného ako i súkromného sektoru, aby spoločne podporili zmysluplné projekty rozvoja inovácií v ich vlastných regiónoch. Koncepcia Európskej komisie tzv. *inteligentnej špecializácie* pre obdobie 2014 – 2020 je v tomto smere pre regióny zaujímavou výzvou, ktorá im môže pomôcť nájsť a udržať si konkurenčnú výhodu.

Tabuľka 1 Priemerná ročná miera rastu *SII* v rokoch 2010 – 2017 v %

Indikátor	UE 28	USA	Japonsko	Južná Kórea	Švajčiarsko
Absolventi doktorandského štúdia	39,4	-16	-7,3	10,3	0
Absolventi VŠ	13,4	-11,4	-8	-0,7	44
Spoločné medzinárodné publikácie	63	-2,3	-5,1	-2	34
Najcitovanejšie publikácie (medzi top 10%)	3,8	-8,8	-3,8	-1	0
Výdavky na V a V vo verejnom sektore	-3,5	-8,1	-7	12	31,9
Výdavky na V a V v súkromnom sektore	11,4	-9	-14,9	9	10,5
Spoločné publikácie - spolupráca súkromného a verejného sektora	0,9	-10	-28	12,8	0
Žiadosti o registráciu patentov	-4,2	6,6	16,2	32,1	-17,7
Žiadosti o registráciu značiek	13	2,2	67,8	-5	-17,4
Export stredných a špičkových produktov	5,9	1,5	-4,2	2	-37,9
Export znalostných služieb	4,9	3,8	-57	-46,9	4,9

Zdroj: Tableau de bord de l'Innovation pour l'Union 2018

Innovation Union Scoreboard 2018

Zmeny jednotlivých ukazovateľov sú vyjadrené ako rozdiel podielových ukazovateľov za rok 2017 a 2010 k priemeru EÚ v roku 2010.

4. Záver

V prvých dvoch častiach nášho príspevku sme sa venovali kľúčovým faktorom rozvoja inovácií, ktorým je podnikanie, resp. podnikateľský duch a inovačné politiky. Pri skúmaní prvého faktora sme vychádzali z teórie podnikateľského objavovania, v analýze európskej inovačnej politiky sme sa zamerali na dôvody jej nedostatočnej efektívnosti. Tretia časť

príspevku spočíva v komparácii inovačnej schopnosti EÚ s niekoľkými vybranými krajinami prostredníctvom indexov *SII* a *GII*. Podľa ich hodnôt z roku 2017 sa európsky región nachádza na poslednej pozícii, ale niektoré indikátory uvedených indexov preukazujú v posledných rokoch priaznivý vývoj. Aj keď nie je možné hodnotiť európsku inovačnú politiku na základe dvoch ukazovateľov, predsa len, keďže zahŕňajú početné prvky súvisiace s inováciami, určitým spôsobom odrážajú efektívnosť, resp. neefektívnosť tejto politiky.

Na to, aby EÚ znížila svoje zaostávanie a stala sa skutočnou Úniou inovácií bude potrebné, aby v jej inovačnej politike došlo k určitým obratom. Nevyhnutnosť stimulovať podnikanie vyžaduje, aby sa táto politika, namiesto súčasnej prílišnej koncentrácie na definovanie inovačných projektov či komplikované administratívne postupy, ktoré predstavujú veľkú záťaž pre žiadateľov i riešiteľov daných projektov, sústredila viac na intenzívnu stimuláciu európskych občanov k podnikaniu, kde by mohli uplatniť svoje schopnosti v prospech kreativity a invencie. Pokiaľ ide o inovačné politiky nových členských krajín, mali by sa predovšetkým zameriavať na formovanie zdravého a transparentného podnikateľského prostredia, ochranu individuálnej slobody, garantovať rešpektovanie práva a morálnych hodnôt. Zo strany inovačných politík sa očakáva, aby Európska komisia a vlády členských štátov boli v službe inovatívnym podnikom a flexibilnejšie reagovali na ich potreby.

Inovácie v informačných a komunikačných technológiách skracujú inovačné cykly, redukujú bariéry pre realizáciu budúcich inovácií a vytvárajú nové možnosti spolupráce medzi verejným a súkromným sektorom. Čoraz viac sa hovorí o tzv. otvorených inováciách, ktoré sú podľa Hu (2013) možným priestorom širokej kooperácie na rôznych úrovniach: medzi súkromnými a štátnymi podnikmi, výskumnými inštitúciami, priemyselnými odvetviami. Tento typ inovácií znamená, že podnik dá svoje inovácie k dispozícii iným subjektom a že naopak sám profituje z inovácií iných, čo vedie k tzv. *win-win príležitostiam*. Všade, kde sú trhy otvorené a prostredie priaznivé pre investičnú činnosť, dochádza viac-menej prirodzene k prílevu kapitálu na podporu inovačných procesov. V spojitosti s talentom a poznatkami jednotlivcov prispieva k šíreniu inovácií z jedného sektora či regiónu do iného. Táto tendencia predstavuje pre inovačné politiky obrovskú výzvu najmä v otázkach harmonizácie princípov duševného vlastníctva a slobodného podnikania.

Použitá literatúra

- [1] Balogh, M. et al. 2013. Inovatívne Slovensko – východiská a výzvy. Bratislava: Slovenská inovačná a energetická agentúra. ISBN 978-80-88823-58-2.
- [2] Commission européenne. 2014. Entreprises. Comprendre les politiques de l'Union européenne. Luxembourg: Office des publications de l'Union européenne. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>.
- [3] Commission européenne. 2019. Tableaux de bord de l'Union de l'Innovation. 2014, 2015, 2018. <https://ec.europa.eu/>.
- [4] European Commission. 2018. European Innovation Scoreboard 2018 – Main report. https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_fr.
- [5] Eurosfaire. 2011. Horizon 2020. Le contexte politique et institutionnel. <http://www.eurosfaire.prd.fr/horizon2020/contexte/index-03.php>.
- [6] Galiegue, X. – Olosutean, A. 2010. Innovation et rattrapage technologique: quels enseignements de l'expérience de l'Union Européenne pour les pays méditerranéens?

- Faculté de Droit d'Economie et de Gest: Laboratoire d'Economie d'Orléans.
<http://lead.univ-tln.fr/fichiers/Caire2010/Galiegue&Olosutean-Innovation%20et%20rattrapage%20technologique.pdf>.
- [7] Gouardères, F. 2016. Politique d'innovation. Informačné listy o Európskej únii 03/2016.
<http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sk>.
- [8] Horehálová, M. 2012. Théorie de la découverte entrepreneuriale. In L'entrepreneur face aux politiques publiques européennes. Lisbonne: PGV/ISLA Campus Lisboa. p. 641-651. ISBN 978-989-95523-2-6
- [9] Hu, K. 2013. Open Innovation with a Global View. In The Global innovation Index 2013.
http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/economics/gii/gii_2013.pdf.
- [10] Kirzner, I. 1998. Jak fungují trhy. Praha: Liberální institut, 1998. ISBN 80-902270-5-8.
- [11] Lachmann, J. 2008. Stratégie et financement de l'innovation. Paris: Economica. ISBN 978-2-7178-5807.
- [12] MARTIN, C. 2009. L'Europe et la crise. Quel avenir pour les entreprises européennes? In Management & Gouvernance, Cahiers scientifiques internationaux du Réseau PGV, 2009, iss. 2, p. 31-47. ISSN 2104-2438.
- [13] Schibany, A. – Streicher, G. 2008. How not to compare innovation performance. A critical assessment of the European Innovation Scoreboard. In: Conference paper for the 2nd Prime Indicators Conference on STI Indicators for Policy. Addressing New Demands of Stakeholders. Vienna: Joanneum Research, Institute of Technology and Regional Policy, 2008.
- [14] Règlement (UE) N° 1287/2013 du Parlement européen et du Conseil du 11 décembre 2013 établissant un programme pour la compétitivité des entreprises et des petites et moyennes entreprises (COSME) (2014 – 2020) et abrogeant la décision no 1639/2006/CE. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR>.
- [15] Veugellers, R. 2007. Developments in EU Statistics on Science, Technology and Innovation: Taking Stock and Moving Closer to Evidence-based Policy Analysis. In OECD: Science, Technology and Innovation Indicators in a Changing World, Paris. <http://www.oecd.org/science/inno/37450131.pdf>.